

НАУКОВА ДИСКУСІЯ

SCIENTIFIC DISCUSSION

УДК 338.45:658.5

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ ЗА МІЖНАРОДНИМИ ТА НАЦІОНАЛЬНИМИ СТАНДАРТАМИ

Л.О. Волошук, к.е.н., доц.

О.І. Носовець

Одеський національний політехнічний університет, Одеса, Україна

Волошук Л.О., Носовець О.І. Особливості обліку інноваційної діяльності промислових підприємств за міжнародними та національними стандартами.

У даній статті розглянуто особливості відображення інноваційної діяльності в різних видах обліку на промислових підприємствах, дано оцінку відповідності на основі проведеного порівняльного аналізу визначення інновацій в міжнародних та національних стандартах, обґрунтовано значення ведення управлінського обліку інновацій в рамках внутрішнього обліку, запропоновано шляхи покращення норм статистичного спостереження, висвітлено співвідношення та взаємне розташування управлінського та статистичного в системі бухгалтерського обліку підприємства.

Ключові слова: інновації, класифікація, статистика, облік, положення

Волошук Л.А., Носовец А.И. Особенности учета инновационной деятельности промышленных предприятий по международным и национальным стандартам.

В данной статье рассмотрены особенности отражения инновационной деятельности в различных видах учета на промышленных предприятиях, дана оценка соответствия на основе проведенного сравнительного анализа определения инноваций в международных и национальных стандартах, обосновано значение ведения управленческого учета инноваций в рамках внутреннего учета, предложены пути улучшения норм статистического наблюдения, освещены соотношение и взаимное расположение управленческого и статистического в системе бухгалтерского учета предприятия.

Ключевые слова: инновации, классификация, статистика, учет, положения

Voloshchuk L.O., Nosovets O.I. Features of accounting innovation of industrial enterprises for international and national standards.

In this article the features of display innovation in various types of accounting at industrial enterprises, given conformity assessment based on a comparative analysis of the definition of innovation in international and national standards, reasonable value management accounting innovations within internal accounting, the ways of improving standards of statistical monitoring, highlights the value and the relative positions of managerial and statistical accounting system in the enterprise.

Keywords: innovations, classification, statistics, accounting, position

Тенденція набуття інноваційним розвитком пріоритетності стає звичною для країн, орієнтованих не на політику розширення певних галузей, а на перепрофілювання економіки з домінуванням інтелектуального капіталу над промисловим, що представляє постіндустріальне суспільство. Підтвердженням чого є передбачення Програмою діяльності Кабінету Міністрів України на реалізацію Стратегії сталого розвитку «Україна-2020» [1] в рамках нової соціальної політики створення сучасної інноваційної системи для забезпечення неперервного зв'язку в ланцюжку від дослідної лабораторії до виробництва, що включатиме технологічні та наукові парки, венчурні фонди, мережі трансферу технологій тощо. З огляду на це виникає необхідність приведення національного стандартів обліку інноваційної діяльності у відповідність до міжнародних стандартів, відображених в Керівництві Осло.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Окрім фінансового та супутнього йому податкового обліку суб'єктами господарювання започаткований управлінський, державою – статистичний види в системі бухгалтерського обліку підприємства.

Вивченням питань статистичного обліку займалися багато вчених: О.М. Вермінська, С.В. Глухова, О.І. Грицай, І.В. Федулова, М.В. Чорна, О.І. Яшкіна. Проте обліковий аспект починається з розмежування інновацій за певними наборами характеристик, чому приділяли увагу у своїх розробках наступні вчені: П.Н. Завлін, А.В. Васильєва, В.В. Горшков, Е.А. Кретов, Г.І. Морозова, Н.І. Морозова, С.Д. Ільєнкова, Е.А. Уткіна та інші.

В свою чергу методичне забезпечення управлінського обліку досліджували: Джай К. Шим, Р. Екклз, П. Друкер, Д. Миддлтон, Р. Нидлз, Дж. Фостер, Б. Санто, І.В. Алексєєва,

В.Б. Івашкевич, О.Б. Вахрушева, Е.М. Єгорова, А.Н. Кизилов, В.Ф. Палий, Л.В. Попова, О.В. Рожнова, Я.В. Соколов та інші. При Л.Н. Герасімова, В.В. Давидова, Е.А. Мезиковський, Л.В. Юр'єва та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми

Незважаючи на велику науково-дослідницьку базу з питань організаційно-методичних аспектів управлінського та розробок інструментарію статистичного обліку залишаються відкритими питання їх повноцінного розкриття з врахування сфери застосування, під що підпадають недоліки законодавчої бази як основи будь-якої підзвітної діяльності, та наявність методологічного за безпечення формування інформаційної бази, обробки та оцінки отриманих даних макроекономічного та мікроекономічного рівнів.

Метою статті є необхідність дослідити можливість коректного порівняння рівнів інноваційної активності українських промислових підприємств з іноземними суб'єктами підприємницької діяльності в рамках інтеграції вітчизняного бізнесу в міжнародну економічну систему з пріоритетом займання конкурентних позицій та підвищення зацікавленості інвесторів в припливі капіталу шляхом покращення інформативності про їх стан. Також в рамках даного дослідження виноситься на розгляд питання ефективності статистичного обліку, започаткованого державою в якості механізму формування інформаційної бази для здійснення оперативних змін в законодавчому регулюванні, та управлінського обліку інновацій як невід'ємної частини системи бухгалтерського обліку підприємств, що проваджують засновану на них економічну діяльність, з метою підвищення ефективності її здійснення.

Виклад основного матеріалу дослідження

З метою розуміння економічних категорій для їх подальшого облікового відображення першочергово подається їх визначення. Оскільки основоположним для всіх видів інноваційної діяльності є поняття інновацій, то згідно з Законом України «Про інноваційну діяльність» [2] воно інтерпретується наступним чином: новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери.

На відміну від основного закону, здійснюючого регуляторну функцію щодо провадження інноваційного виду економічної діяльності в Україні, методичні положення зі статистики щодо інноваційної діяльності Державної служби статистики України [3] подають відмінне визначення: інновація – введення у вжиток будь-якого нового або значно вдосконаленого продукту (товару або послуги) чи процесу, нового методу маркетингу або нового організаційного методу в діяльності

підприємства, організації робочих місць чи зовнішніх зв'язків, – відбиваюче міжнародний погляд на його тлумачення.

Причиною класифікації будь-якого основоположного поняття, як загалом і його вивчення, є необхідність постійного контролю протікаючих процесів та різнострокового планування з метою отримання бажаних результатів: економічних вигод, підвищення використання наявних ресурсів, виявлення прихованих ресурсів, збільшення віддачі задіяного капіталу, пошук нових джерел отримання доходів тощо.

В якості основного розподілу інновацій за їх типами береться класифікація відповідно до методологічного посібнику зі збору та аналізу даних щодо інновацій – Керівництва Осло [4]: продуктові, процесові, маркетингові, організаційні.

Додавання організаційних і маркетингових інновацій в останньому виданні міжнародних рекомендацій поряд з використанням широкого визначення інновації, що включає діяльність як по створенню, так і з запозичення інновацій, веде до того, що частка підприємств, здатних в тій чи іншій мірі задовольняти основним вимогам для визнання їх інноваційними, зростає. У зв'язку з цим зростає необхідність ідентифікації різних типів інноваційних підприємств, відштовхуючись від типів впроваджених інновацій, інноваційного потенціалу та активності. Недостатньо знати тільки, є підприємства інноваційними чи ні; необхідно знати ще, як ці підприємства займаються інноваціями та які типи інновацій вони здійснюють [4].

В результаті проведення порівняльної характеристики міжнародних та національних стандартів облікового забезпечення оцінки здійснення такої підприємницької діяльності, що визнається інноваційною, за даною в таблиці основною класифікацією, можна зробити висновок, що і в цьому питанні має місце співпадання вітчизняних методичних положень з прийнятими міжнародними нормами у відбиванні розкриття кожного виду технологічних та нетехнологічних інновацій з деталізацією за окремими пунктами різноманітних видів робіт в рамках підприємницької діяльності господарюючих суб'єктів.

Відповідно до міжнародних норм збору статистичних даних про інноваційну діяльність враховують лише технологічні інновації. Вони передбачають проведення комплексу робіт, спрямованих на створення, освоєння нових видів продукції, упровадження прогресивних технологічних процесів, а також значні технологічні зміни продукції та процесів. Розрізняють продуктові та процесові інновації. Головними критеріями при віднесенні продукції і процесів до інноваційних є новизна і значущість [5].

Опираючись на розширення міжнародних стандартів в частині поглиблення класифікації комерціалізованих нововведень, представимо на

рис. 1 їх розбиття на типи та підтипи для цілей статистичного обліку інноваційної діяльності.

З проведеного аналізу законодавчого регулювання обліку понесення промисловим підприємствами інноваційних витрат за різними напрямками такого роду діяльності (розробки, впровадження) випливає висновок про можливість коректного співставлення інноваційного рівня розвитку України та рівнів розвитку інших країн, зокрема Європейського Союзу, в частині пристосування до міжнародних стандартів, що, в свою чергу, полегшує збір внутрішніми користувачами та аналіз зовнішніми інформації про результати підприємницької діяльності в розрізі принципової зміни,

оновлення застосовуваних специфікацій та полегшує прийняття рішення іноземними інвесторам з питань фінансування інноваційної діяльності в Україні як нового ринку великої ємності а великим потенціалом наукової бази для розвитку актуальних технологій провідних напрямків, зокрема в енергетичній галузі з питань виробництва продукції генерування, розподілу та споживання електричної енергії, розробки альтернативних технологій енергетичного забезпечення та в сфері інформаційних технологій з високими темпами розвитку шляхом надання більш достовірної, що підлягає порівнянню, статистичної, фінансової звітності.

Таблиця 1. Порівняльна характеристика типізації інновацій за Керівництвом Осло та методичними положеннями ДССУ

Типізація	Керівництво Осло, «Рекомендації зі збору та аналізу даних з інновацій»	Методологічні положення зі статистики інноваційної діяльності
Технологічні	Поняття продуктової та процесової інновацій в 3-му виданні близькі до колишніх поняттями технологічної продуктової та технологічної процесової інновацій.	Розробка та впровадження як технологічно нових, так і значно технологічно вдосконалених продуктів (продуктові інновації) і процесів (процесові інновації).
Продуктові	Введення у вживання (впровадження) товару або послуги, є новими або значно поліпшеними за частиною їх властивостей або способів використання. Сюди включаються значні удосконалення в технічних характеристиках, компонентах і матеріалах, у вбудованому програмному забезпеченні, в зручності використання або в інших функціональних характеристиках.	Впровадження продукту (товару або послуги), що є новим чи значно поліпшеним за його властивостями або способами використання (значні вдосконалення технічних характеристик, компонентів і матеріалів, вбудованого програмного забезпечення, рівня сумісності з користувачем або інших функціональних характеристик).
Процесові	Впровадження нового або значно поліпшеного способу виробництва або доставки продукту. Сюди входять значні зміни в технології, виробничому обладнанні та / або програмному забезпеченні.	Упровадження нового або значно поліпшеного методу виробництва чи методу доставки продукту. Сюди входять значні зміни в технології, виробничому устаткуванні і / або програмному забезпеченні. Методи виробництва охоплюють технологічні процеси, устаткування і програмне забезпечення, що застосовуються у виробництві товарів і послуг. Методи доставки стосуються логістики підприємства і поєднують устаткування, програмне забезпечення і технології, що використовуються для постачання вихідних матеріалів, постачання всередині підприємства та доставки кінцевої продукції.
Нетехнологічні	Введення маркетингових і організаційних інновацій розширило діапазон типів інновацій, охоплених цим (3-м виданням) Керівництвом.	Розробка та впровадження нових або значно вдосконалених продуктів чи процесів, що не належать до технологічних інновацій. До цієї групи входять маркетингові та організаційні інновації.
Маркетингові	Впровадження нового методу маркетингу, включаючи значні зміни в дизайні або упаковці продукту, його розміщення, просування на ринок або в призначенні ціни.	Впровадження нового методу маркетингу, включаючи значні зміни дизайну або упаковки продукту, його розміщення, у просуванні на ринок або в призначенні ціни продажу, що спрямована на більше задоволення потреб споживача, відкриття нових ринків або завоювання нових позицій для продукції підприємства на ринку з метою збільшення обсягу продажу.
Організаційні	Впровадження нового організаційного методу в діловій практиці підприємства, в організації робочих місць або зовнішніх зв'язків.	Впровадження нового організаційного методу в діяльності підприємства, в організації робочих місць або зовнішніх зв'язків. Організаційні інновації спрямовані на підвищення ефективності діяльності підприємства за допомогою скорочення адміністративних витрат або оперативних витрат, підвищення задоволеності службовців станом своїх робочих місць (і тим самим продуктивності праці), розширення доступу до нетоварних активів (таких як не кодифіковані знання із зовнішніх джерел) або зменшення витрат на постачання.

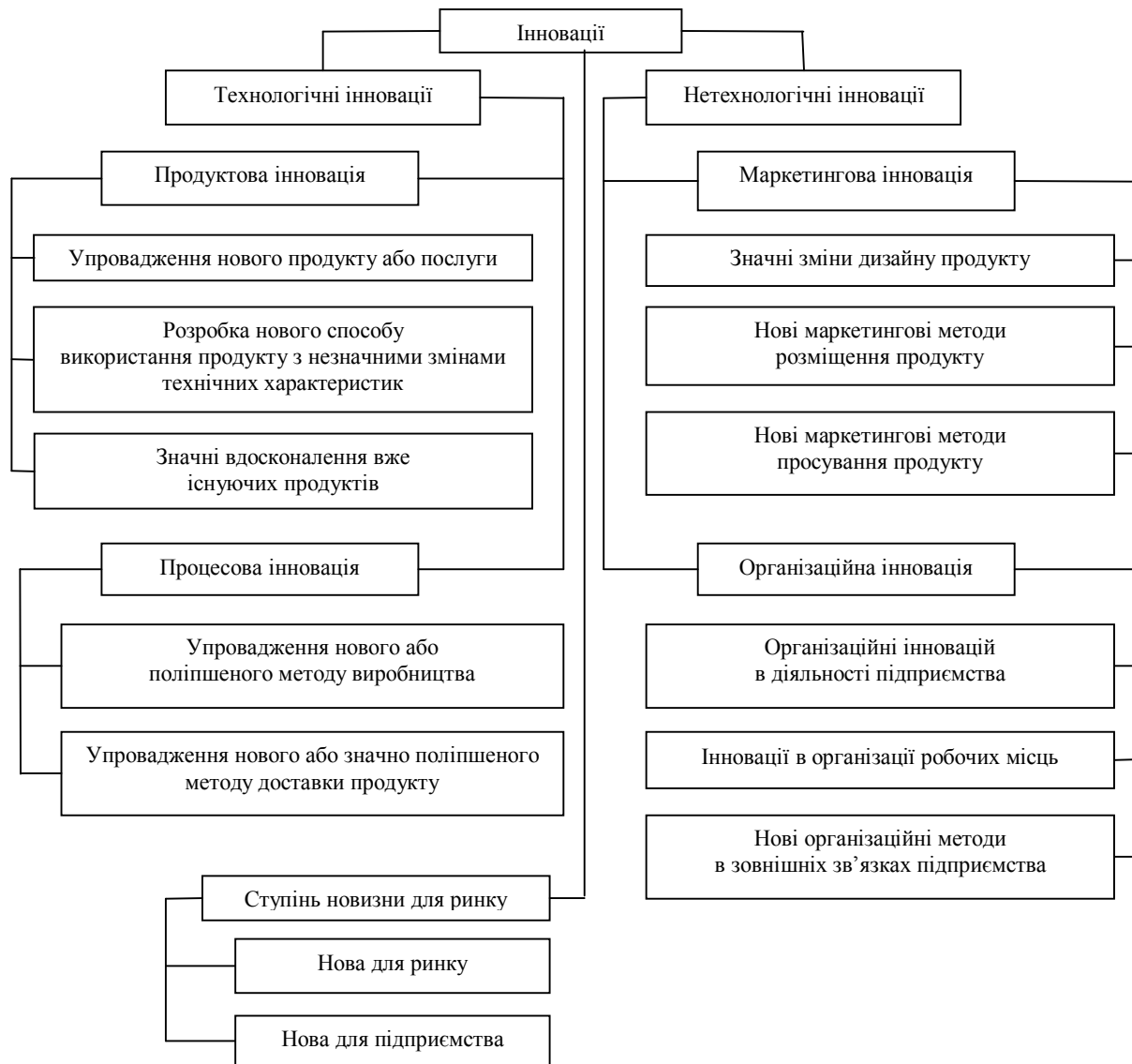

Рис. 1. Класифікація інновацій за методичними положеннями зі статистики ДССУ

Завдяки інноваціям збільшуватиметься як економічний, так і науково-технічний потенціали підприємства, а також інноваційний процес завжди буде спрямований на втілення завершених наукових досліджень і розробок та інших науково-технічних досягнень у практичну діяльність [6].

Виниклий відносно недавно, але вже сформований в окремий напрямок практичної діяльності, управлінський облік інновацій є напрямком розвитку управлінського обліку, в рамках якого формується інформаційне забезпечення прийняття обґрунтованих рішень при управлінні інноваціями.

В контексті дослідження, під управлінським обліком інновацій розуміється підпорядкована внутрішнього регламенту система спостереження, збору, реєстрації, обробки, систематизації інформації про інноваційне оточення та інноваційний потенціал підприємства, а також передачі цієї інформації менеджерам, що здійснюють управління інноваціями [7].

Внутрішній статистичний облік, яким найчастіше виступає управлінський на підприємстві, орієнтований на забезпечення поточною інформацією управлінської ланки ієрархічної структури та не має зацікавленості в інформуванні суспільства про рівень інноваційної активності окремої господарюючої одиниці як з метою виявлення «вузьких» місць в державному регулюванні й, як наслідок, прийняття відповідних змін, так і на виконання соціальної відповідальності.

Деякі особливості управлінського обліку інновацій [7] свідчать про те, що він водночас виступає аналітичним інструментарієм інноваційної діяльності:

- облік і аналіз зовнішніх факторів, що впливають на інноваційну діяльність підприємства;
- облік і аналіз нефінансових факторів;
- наявність системи показників ефективності інноваційної діяльності.

Наголошена в Керівництві Осло необхідність взяття за одиницю статистичного спостереження

окремого підприємства виправдана загальнодержавним рівнем контролю інноваційної сфери національної економіки, але з метою підвищення ефективності та швидкості оцінки проектів комерціалізації нововведень на виконання державних інноваційних програм в рамках все того ж діючого механізму статистичного збору даних доцільно було б результати управлінського обліку на підприємствах за ділянками інноваційної діяльності вносити в статистичну звітність щодо інновацій.

З поміж визначальних проблем обліку інноваційних витрат як показника грошового вимірювання інновацій необхідно виділити відсутність у відповідній звітності поміж показників безпосереднього стосування даного виду діяльності результатуючих фінансових, що відображали б ефективність застосування нових технологічних, організаційних та інших рішень й були покликані для оцінки впливу витрат на освоєння інновацій, зокрема на одиницю обсягу реалізації.

Оскільки основою будь-якої інновації являється ідея, що обліковується в активах підприємства в якості інтелектуального капіталу з необхідністю сплати за користування розробками у вигляді паушалних платежів за патенти, роялті та інших або з властивістю знецінення у вигляді нарахування зносу внаслідок старіння інновації з часом, ввідними показниками до статистичної звітності мають бути такі, що відображають вплив рентабельності нематеріальних активів на прибуток від реалізації продукції після впровадження інновації, коефіцієнти оборотності та ліквідності активів інноваційного характеру тощо.

Висновки

Сучасна практика українських підприємств склалася таким чином, що в частині виявлення проблем, пошуку рішень та розробки заходів щодо їх усунення першочерговим завданням ведення обліку визначається надання звітності до контролюючих органів і упущення важливості й

беззаперечної користі від приділення внутрішньому обліку більшої уваги, особливо управлінському, який загалом не ведеться. Облік інноваційної діяльності не є винятком.

Виділення в управлінському обліку напрямку окремого врахування інформації щодо інновацій дозволяє оперативно приймати рішення в ході контролю інноваційних процесів на підприємстві, оцінку ефективності з точки зору менеджерів та бухгалтерів у вигляді значень величин результатуючих показників економічної діяльності тощо. З метою поширення ведення управлінського обліку в організаціях, що замаються інноваційною діяльністю, залишаються необхідними уточнення понятійного апарату документального супроводу та розробка методичних підходів щодо формування внутрішньо організаційних стандартів та облікової політики за таким видом бухгалтерського обліку.

Статистичний облік як засіб для визначення значень величин макроекономічних індикаторів, в свою чергу, потребує розширення обліку на нетехнологічні інновації, маркетингові та організаційні, передбачені методичними положеннями зі статистики інноваційної діяльності ДССУ, але в жодній звітній формі не враховані, з чого статистичний облік нововведень в сфері розповсюдження товару та організаційних рішень не ведеться, з внесенням відповідних коректив до діючих або започаткування нових форм звітності з врахуванням скасування форми державного статистичного спостереження № 1 – інновація у відповідності до Наказу Державної служби статистики в Україні [8] від 5 жовтня 2015 р.

Таким чином, за результатами проведеного дослідження сутності обох видів обліку можна зробити висновок про наявність кореляційної залежності між ними, що проявляється у відбиванні результатів управлінського обліку в статистичному з наявністю зворотного зв'язку, внаслідок чого розробка повноцінного методологічного забезпечення яких набуває більшого значення.

Список літератури:

1. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів з виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» у 2015 році» № 213-р від 04.03.2015 р. зі змінами та доповненнями.
2. Закон України «Про інноваційну діяльність» № 40-IV від 4.07.2002 р., зі змінами та доповненнями.
3. Наказ Державної служби статистики України «Методичні положення зі статистики інноваційної діяльності» № 3 від 10.01.2013 р.
4. Руководство Осло. Рекомендации по сбору и анализу данных по инновациям / Совместная публикация ОЭСР и Евростата. – [Третье изд.] – М.: ЦИСН, 2010. – 192 с.
5. Лендел М.А. Перспективи розвитку інноваційної діяльності у галузі харчової промисловості / М.А. Лендел, С.В. Швардак // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип.21.10 – С. 222-227 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ir.kneu.edu.ua:8080/bitstream/2010/2603/1/Vdovenko.pdf>.

6. Марцин В.С. Економічне регулювання інноваційної діяльності / В.С. Марцин // Фінанси України. – 2005. – № 5. – С. 44-53. – С. 47 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/13524/4/Lanovska%20Monogr.pdf>.
7. Лубошникова Е.А. Управленческий учет инноваций на машиностроительных предприятиях: диссертация кандидата экономических наук: 08.00.12 / Лубошникова Е.А.; [Место защиты: Саратов. гос. соц.-эконом. ун-т]. – Волгоград, 2009. – 169 с.: ил. РГБ ОД, 61 10-8/760.
8. Наказ Державної служби статистики в Україні «Про визнання таким, що втратив чинність, наказу Державного комітету статистики України від 01 жовтня 2008 р. № 361 «Про затвердження Інструкції щодо заповнення форми державного статистичного спостереження № 1 – інновація» від 5.10.2015 р.

Надано до редакції 01.10.2015

Волощук Лідія Олександрівна / Lidia O. Voloshchuk
l.a.voloshchuk@gmail.com

Носовець Олександра Ігорівна / Oleksandra I. Nosovets
Professorka@ukr.net

Посилання на статтю / Reference a Journal Article:

Особенности обліку інноваційної діяльності промислових підприємств за міжнародними та національними стандартами [Електронний ресурс] / Л.О. Волощук, О.І. Носовець // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2015. – № 5 (21). – С. 188-193. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opi.ua/files/archive/2015/n5.html>